

MU

(Ocena prispevka M. Zupančič: Spoznavni razvoj v prvem letu življenja)

MATEJ ČERNIGOJ*

Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo, Ljubljana

MU

(Peer review of M. Zupančič's article: Cognitive development in the first year of life)

MATEJ ČERNIGOJ

University of Ljubljana, Department of Psychology, Ljubljana, Slovenia

Na Japonskem menda poznajo poleg odgovorov 'da' in 'ne' še odgovor *mu*, ki ga je nemogoče ustrezno prevesti v naš jezik. Dobesedno naj bi pomenil »nobena stvar«. Kazal naj bi izven polja dualistične diskriminacije in opozarjal na to, da je kontekst, v katerem je bilo zastavljeno vprašanje, tak, da sta tako odgovor 'da' kot odgovor 'ne' napačna in ju ne bi smeli dati (Pirsig, 1981). Za boljše razumevanje njegovega pomena si predstavljajte, da živite v antični Grčiji, kjer na trgu svoje mestne državice soustvarjate demokracijo. Vaš politični nasprotnik, premeteni sofist, vam, zato da bi vas zmedel in diskreditiral, zastavi naslednje vprašanje: »Si nehal tepsti svojega očeta?« Ker tega ne počnete, seveda ne boste odgovorili z 'ne'. A tudi 'da' ne morete reči, saj bi s tem implicitno pritrdili, da ste to nekoč počeli (prim. Vorländer, 1968). Seveda se lahko začnete izmotavati s pojasnili, da je bilo vprašanje napačno zastavljeno, ampak take poteze niso ravno priljubljene. Mnogo bolj elegantno bi se rešili, če bi vaš jezik poznal ekvivalent besedice *mu*.

Prispevku Maje Zupančič seveda nikakor ne bi mogli očitati sofističnih nagibov. Avtorica nas prepričuje z občudovanja vrednim številom empiričnih ugotovitev o

* Naslov / address: asist. Matej Černigoj, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: matej.cernigoj@guest.arnes.si

spoznavnem razvoju v prvem letu življenja. Članek brez dvoma ponudi zanimive informacije, ki bi jih človek pričakoval na podlagi prvega dela njegovega naslova. Glede tega, ali vse te ugotovitve res pomenijo izziv, in še pomembneje, kakšen izziv, za Piagetovo pojmovanje človekovega spoznavnega razvoja, pa ostane precej nejasen. Edini primeren odgovor, ki ga lahko dam na podlagi prebranega, je *mu*. V nadaljevanju bom poskušal pokazati zakaj.

Zdi se mi, da psihologi kar preveč enačimo Piagetovo ime s teorijo o stadijih intelektualnega razvoja in pri tem pozabljamo na širši kontekst njegovega razmišljanja. Piaget sam je poskušal v prvi vrsti odgovoriti na epistemološko vprašanje o naravi človekovega spoznanja in se je, ker je ugotovil, da ga filozofsko razglabljanje ne bo nikamor pripeljalo, začel ukvarjati s preučevanjem spoznavnega razvoja otrok (prim. Piaget, 1971a). Njegova osnovna in genialna poteza je bila, da je razložil naravo človekovih kognitivnih procesov kot izid razvoja procesov organske regulacije (Piaget, 1971b). S tem, ko je postavil osnovno epistemološko vprašanje v kontekst biologije in psihologije, je naredil pomemben korak k njegovi razrešitvi.

Ena izmed njegovih osnovnih tez je teza o razpadu instinkta. Za razliko od ostalih živali naj bi bila za človeka značilna izrazito pomanjkljiva instinktivna regulacija vedenja. Instinkt kot filogenetsko pridobljeno in posredovano vedenje naj bi pri človeku razpadel na svoji osnovni komponenti, interno organizacijo in fenotipsko akomodacijo. Iz prve naj bi nastale logično-matematične strukture, iz druge pa izkustveno vedenje (prav tam, str. 365). Obe komponenti seveda še vedno delujeta skupaj, saj vsako pridobivanje izkušenj o svetu predpostavlja tudi njihovo organizacijo in koordinacijo, pri čemer slednje ohranja osnovno strukturo interne organizacije organskih regulacij. Hkrati pa postane s tem razpadom človekovo spoznavanje neskončno bolj plastično od živalskega, saj se je mogoče izkustveno naučiti skoraj vse, logično-matematične strukture pa so zaradi svoje avtoregulacijske narave podvržene procesu progresivne ekvilibracije, kar z drugimi besedami pomeni željo po spoznavanju zaradi spoznavanja samega, s čemer so omogočeni nekateri značilno človeški fenomeni, med drugim tudi znanost.

Tezo o človekovi pomanjkljivi instinktivni opremljenosti (ki so jo prvi sicer razvili von Uexküll, Buytendijk, Portmann in drugi, glej Berger in Luckmann, 1966/1991), so že mnogi uporabili tudi za razlago nastanka človekovega socialnega vedenja (Berger in Luckmann, 1966/1991) in socialne motivacije (Bečaj, 1997). Piagetova analiza razpada instinkta ponuja več, saj omogoča tudi napovedovanje osnovne strukture socialne interakcije in ne samo motivacijo zanjo (prim. Piaget, 1995).

Očitno je, da novejša spoznanja spodbijajo nekatere Piagetove ugotovitve in predpostavke o človekovem spoznavnem razvoju. Toda kaj vse to pomeni? Ali gre res le za večjo hitrost kot bi se dalo razbrati iz prispevka Zupančičeve? V tem primeru je treba Piagetovo teorijo le malenkostno prilagoditi. Nekateri avtoričine izjave kažejo, da je mogoče res tako. Težnja po iskanju strukture okolja (*str. 6 v rokopisu*) se, na primer, lepo sklada s Piagetovimi osnovnimi postavkami. Po drugi strani pa se je treba

vprašati, kaj vse skupaj pomeni za osnovno tezo o razpadu instinkta. Čisto možno je namreč, da je Piaget spregledal zgodnje spoznavne sposobnosti dojenčkov zato, ker je iz stališča te teze skoraj nujno, da se spoznavni razvoj začne z minimalnim številom osnovnih refleksov in se potem v procesu progresivne ekvibracije razvija h kompleksnejšim oblikam. Ali novi rezultati kažejo, da instinkt le ni razpadel tako popolnoma in tako idealizirano, kot si je to predstavljal Piaget? In, če so po drugi strani dojenčkove spoznavne sposobnosti pridobljene v prvih dneh po rojstvu (*str. 19 v rokopisu*), ali to ne predpostavlja že obstoja določene prirojene strukture, ki je odgovorna za organizacijo izkušenj? Ali bi to lahko pomenilo, da je instinkt razpadel že precej prej v toku človekove evolucije in se je sposobnost logično-matematičnega mišljenja od takrat do določene mere že bolj neposredno zapisala v človekovo dedno zasnovu? Vse to je kontekst, ki bi ga bilo treba upoštevati pri oceni pomena določene empirične ugotovitve za Piagetovo teorijo.

Literatura

- Bečaj, J. (1997). *Temelji socialnega vplivanja [Basics of social influences]*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Berger, P. L. in Luckmann, T. (1966/1991). *The social construction of reality*. London: Penguin Books.
- Piaget, J. (1971a). *Mudrost i zablude filozofije [Wisdom and delusions of philosophy]*. Beograd: Nolit.
- Piaget, J. (1971b). *Biology and Knowledge. An Essay on the Relations Between Organic Regulations and Cognitive Processes*. Chicago: University of Chicago Press.
- Piaget, J. (1995). *Sociological studies*. London: Routledge.
- Pirsig, R. M. (1981). *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance*. New York: Bantam Books.
- Vorländer, K. (1968). *Zgodovina filozofije I [The history of philosophy]*. Ljubljana: Slovenska matica.